

KÖY AİLESİ VE AİLE İÇİ İLİŞKİLERİN DEĞİŞMESİ
(Fındık Köyü-Malatya, Kurşunlu Köyü-Antalya Örneği)

Cihangir DOĞAN*

ÖZET

Çalışmanın amacı Türk toplumunda meydana gelen sosyal ve kültürel değişimlere paralel olarak, köy aile yapısında meydana gelen değişimleri araştırmak ve aile reislerinin tutum ve davranışlarındaki farklı ilişkileri belirlemektir.

Bu araştırma 1997 senesinde tamamlanmıştır. Çalışmada iki değişik coğrafi bölgemizden değişme ve gelişmelere daha açık sayılabilecek Antalya yöresinden bir köy (Kurşunlu Köyü) ile, değişme ve gelişmelere daha kapalı sayılabilecek Malatya yöresinden bir köy (Fındık Köyü) seçilmiştir. Bundan sonra bu yerleşim birimlerinde yaşayan aile reislerinin çeşitli davranış örüntüleri iki köy arasında karşılaştırılarak incelenmiştir.

Araştırmanın örneklemini için her köyden 100 aile reisi olmak üzere toplam 200 denek seçilmiş ve toplam 44 soruya cevap aranmıştır.

Anahtar Kelimeler

Aile, aile reisi, hane halkı, değişme, köy.

Ailenin Tanımı ve Fonksiyonu

Ailenin tanımı konusunda genellikle araştırmacıların farklı düşündükleri ve bir tanımda birleşmedikleri bilinmektedir. Bu durumun temelinde bilim adamlarının farklı disiplin alanlarına sahip oluşu ve her araştırmacının kendi açısından konuyu ele alışı söylenebilir. Bundan dolayı her tanımda ailenin farklı bir yönü öne çıkarılarak açıklanmaya çalışıldığı görülmektedir.

Ailenin tanımı konusunda farklı görüşler olmakla beraber bu tanımlardaki dikkati çeken ortak noktaları sıralayabiliriz.

Ailenin varlığını koruyan, neslin devamını sağlayan, nüfusu yenileme fonksiyonunu yerine getiren biyolojik faktör.

Aileye dıştan gelebilecek maddi ve manevi zararlara karşı aile üyelerinin korunmasını sağlayan koruyuculuk görevi.

Aile üyelerinin davranışlarını ve ailedeki duygusal dengenin geliştirilmesini sağlayan psikolojik görev.

* Doç. Dr., Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümü.

4- Aile üyelerinin yetiştirilmesini, sosyalleştirilmesini, milli kültürü taşıma ve kültür naklini sağlayan eğitim görevi.

5- Aile üyelerinin her türlü maddi ihtiyaçlarını karşılayan ekonomik görevi.

Aile türlerine göre bu görevlerden bazılarının kısmen yada tamamen fonksiyonunu kaybettiği tartışılmaktadır. Ailenin bazı görevlerini toplumun ve devletin üstlendiği bilinmektedir. Ancak bir kısım görevleri toplum ya da devlet üstlenirken diğer görevlerin daha çok hayatiyet kazandığı bir gerçektir.

Bazı aile tanımlarını kaydetmek gerekirse;

“ Aile; ana, baba, çocuklar ve tarafların kan akrabalarından oluşan ekonomik ve toplumsal bir birliktir”¹.

Le Play’e göre “Aile, toplumun en küçük birimidir.”²

G.P. Murdock’a göre aile: “İstihdam, ekonomik ve üretimce belirlenmiş sosyal bir birimdir; kadın ve erkek her iki cinsin bir arada bulunduğu ortamdır. Toplum tarafından cinsel beraberlikleri onaylanmış karı-koca, bir yada daha fazla çocuktan oluşmaktadır.”³

Aile biçimlerini kesin çizgilerle sınıflandırmanın güç olmasına karşılık kısaca belirli ölçütlerle bazı sınıflandırmalar yapabiliriz. Hane sayısına göre, büyük aile ve küçük aile olarak ele alınabilir. Otorite ölçütüne göre, ana ailesi ve baba ailesi olarak belirtilmektedir. Türkdoğan ailedeki yetki ve büyüklük kriterini esas alarak, Türkiye’deki aile yapılarını geleneksel, intikal tipi ve modern aile olarak üçe ayırmaktadır.⁴

Evlilik biçimlerine göre tek eşli evlilik, çok eşli evlilik şeklinde sınıflandırılabilir. Yerleşim esasına göre ise, kent ailesi, gecekondü ailesi, kasaba ailesi ve köy ailesi olarak adlandırılabilir.

Köy ailesi, Serim’e göre karı-koca ve çocuklardan oluşan çekirdek ailedir. Çekirdek aileden sonra aynı çatı altında birden çok evli çiftin yaşadığı bu aile yapısında babanın otoritesi ve soy çizgisinde genişleme görülür.⁵

¹ Birsen Gökçe, “Aile ve Aile Tipleri Üzerine Bir İnceleme”, *Aile Yazıları*, AAK (Aile Araştırma Kurumu) Yayını, Ankara 1991, I, 206.

² Amiran Kurtkan, *Sosyal İlimler Metodolojisi*, İstanbul 1982, s. 78.

³ Murdock G., *Social Structure*, New York, 1949, s. 325.

⁴ Orhan Türkdoğan, *Köy Sosyolojisinin Temel Sorunları*, İstanbul 1977, (2. Basım), s. 224.

⁵ Enver Özkalp, *Sosyolojiye Giriş*, Eskişehir 1994, s. 113.

1994 Aile Araştırma Kurumu Aile Raporunda köy ailesi, ortak mülkiyet, gelir ve tüketim ürünlerini paylaşan ve aynı çatı altında aynı kazandan yiyip içen kimselerin meydana getirdiği toplumsal birim olarak tanımlanmıştır.⁶

Yasaya göre “Köylerde cemaat tipi aile egemendir. Bundan dolayı köylerde temel birim aile değil hanedir.”⁷

Köy ailesi hakkında dikkati çeken bir görüşü de Saran belirtmektedir. Saran köy ailesinin çekirdek aile olmayıp, ana-baba ve diğer kimselerden meydana gelmiş geniş aile yapısında olduğunu belirterek, köy ailesinin giderek küçülmekte olduğu görüşüne katılmadığını ve köylerde ideal aile tipinin “geniş aile” olduğunu kaydetmiştir.⁸

Köy ailesine ilişkin bazı araştırmalarda çeşitli farklılıklar görülmekle beraber temel konularda yakın sonuçlar elde edilmiştir. Köy ailelerinin % 55’i çekirdek aile, % 25’i geniş aile, %3’ü geçici geniş aile ve %6’sı parçalanmış eksik aile olduğu Serim tarafından kaydedilmiştir.⁹ Aynı yıllarda Şahinkaya’nın köy ailesi araştırmasında ailelerin %47’si küçük aile, %46’sı büyük pederşahi aile ve %6.9’u da modern ailedir.¹⁰

Kısaca köy ailesinin karakteristik özelliklerini belirtirsek, bu aileler genellikle tarım ve hayvancılıkla geçimlerini sağlar. Buna karşılık tarım ve hayvancılık dışı gelirlerinde de giderek önem kazandığı bilinmektedir.

Köylerde baba otoritesinin daha belirgin biçimde hissedildiği ve evlenme yaşının şehirlerden daha düşük olduğu söylenebilir. Köy ailesinde evlenecek adayların eş seçiminde ana-babanın önemli etkisi vardır. Evlenmede eşler genellikle aynı köyden eş seçer. Akraba evliliği daha yaygındır. Evlenmelerde başlık geleneğine rastlanır. Genellikle iki nikah birden yapılır (dini nikah-medenî nikah). Ayrıca akrabalık ilişkisi önemli yer tutar. Doğurganlık şehirlerden daha yüksektir. Erkeklerde birden fazla eşle evlenme oranı değişmekle beraber şehirlerden daha yüksek orandadır.

Aile içinde davranış ilişkileri ve ailenin işleyişi açısından önem taşıyan aile içi otorite ilişkileri ailenin yapısına göre ve aile bireylerinin çeşitli özel-

⁶ Aile araştırma Kurumu Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı, 1994, *Uluslararası Aile Yılı Özel İhtisas Komisyon Raporu*, Ankara 1994, s. 100.

⁷ İbrahim Yasa, *Türkiye’nin Toplumsal Yapısı ve Sorunları*, TODAİ. Enstitüsü Ankara 1973, s. 47.

⁸ Nephân Saran, *Köylerimiz*, İ.Ü. Ed. Fak. Yay. İstanbul 1984, s. 153.

⁹ Timur Serim, *Türkiye’de Aile Yapısı*, H.Ü. Yayını, Ankara 1972, s. 31.

¹⁰ Rezzan Şahinkaya, “Orta Anadolu Köylerinde Aile Strüktürü”, *Aile Yazıları*, AAK Yayını, Ankara 1991, I, 194.

liklerine göre önemli değişiklikler göstermektedir. Çekirdek aileler daha demokratik eşitlikçi bir otorite örüntüsüne sahipken¹¹ geleneksel geniş aileler eşitlikçi olmayan bir otorite örüntüsüne sahiptir.¹²

Kırsal bölgelerde bireyin tüm kişiliğini kapsayan ve aile üyesinin bütün sosyal ilişkilerini biçimlendiren devamlı ve tek küçük sosyal grupların aile olduğu belirtilmektedir.¹³ Bundan dolayı ailede çeşitli rol ve statülerdeki ilişkiler cinsiyete, yaşa ve ekonomik duruma göre değişiklik göstermektedir. Atalay'a göre, geleneksel ailelerde erkek tam yetki ile evin reisi ve kadın kocasının her isteğini yapmakla yükümlüdür.¹⁴

Çeşitli köy araştırmalarında kadının önemli fonksiyonları yanında, bazı köylerde erkeklerden ayrı oturdukları,¹⁵ işlerin daha çok kadınlar tarafından yapıldığı¹⁶ kadınlara baba mirası verilmediği dikkati çekmektedir. Yine kayda değer bir noktada kadının erkek çocuk sahibi olması bir taraftan statüsünü iyileştirirken, diğer taraftan aile içi ilişkilerde olumlu rol oynadığı belirtilmiştir.¹⁷ Ayrıca önemli bir noktada köy ailesindeki değişimler kadının rol ve statüsünde kayda değer bir rol oynamaktadır. Gelir arasındaki farklılaşma aile yapısını ve babanın yeteneklerini kısıtlayarak ferdiyetçi ailenin belirmesine yol açtığı kaydedilmiştir.¹⁸

Çocuğun değeri açısından davranış ilişkileri köy ailesinde dikkati çekmektedir. Genellikle erkek çocuğun kız çocuktan daha iyi statüde olduğu bilinmektedir. Erkek çocuğun ailedeki varlığı anne-baba için bir çok konuda hayati önem taşımaktadır. Anne-baba yaşlanınca daha çok erkek çocuğunun yanında kalma ümidi ve beklentisi içerisindedir. Ailenin her türlü işinde çocuk iş gücü olarak değerlendirilmektedir. Erkek çocuk ailenin ve soyun devamını sağla-

¹¹ T. Serim, *a.g.e.*, H.Ü.Yayıncılık, Ankara 1972, s. 102.

¹² Ferhunde Özbay, "Türkiye'de Kırsal-Kentsel Kesimlerde Eğitimin Kadınlar Üzerindeki Etkisi", *Türk Toplumunda Kadın*, Ankara, 1984, s. 37.

¹³ Altan Eserpek, *Sosyal Kontrol, Sapma ve Sosyal Değişme Erzurum'un İki Köyünde Karşılaştırmalı Bir Araştırma*, Ankara 1979, s. 1.

¹⁴ Beşir Atalay, *Köy Gençliği Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma*, Atatürk Üniversitesi Yayını, Erzurum 1979, s. 77.

¹⁵ Özer Ozankaya, *Köyde Toplumsal Yapı ve Siyasal Kültür*, AÜSBF Yayını, Ankara 1971, s. 61.

¹⁶ Zeki Aslantürk, "Geçitli Köyü Doğu Karadeniz'de Çay Mono-Kültürü ve Sosyo-ekonomik Değişme", *Sosyoloji Konferansları*, İ.Ü. İktisat Fak. Yayını, İstanbul 1986, s. 122.

¹⁷ Çiğdem Kağıtçıbaşı, "Türkiye'de Çocuğun Değeri, Kadının Rolü ve Doğurganlığı", *Türk Toplumunda Kadın* (Der. Nermin Abadan), Türk Sosyal Bilimler Derneği, Ankara 1969, s. 131.

¹⁸ Orhan Türkdoğan, *a.g.e.*, s. 277.

maktadır. Özellikle kentsel merkezlerden uzak, gelişmemiş bölgelerde erkek çocuk sayısının fazla olması aile için bir güç ve üstünlük oluşturmaktadır. Ayrıca özellikle erkek çocuk anne-baba için bir sigorta ve güvence sayılmaktadır. Bu nedenle anne-babanın çocuklardan beklentilerinin kırsal alanlarda hem ekonomik açıdan hem de duygusal açıdan yüksek olduğu kaydedilmektedir.¹⁹

Kız çocuğu ile olan ilişkilerde ise daha disiplinli bakılır. Kız çocuğu erkek çocuğundan sonra gelir. En belirgin olarak eğitim alanlarında görülür.²⁰ Kız çocuğunun doğumda, miras ve eğitim konusunda ailenin farklı tutumlar izlediği bilinmektedir. Ancak şehirlerdeki giderek iyileşmelerin kırsal alanlarda da kısmen etkili olduğu söylenebilir.

Araştırma Yapılan Köylerin Genel Özellikleri ve Seçimi

Fındık Köyü Doğanşehir (Malatya) ilçesine bağlı olup ilçeye 10 km., Malatya'ya uzaklığı 75 km.dir. Köy dağlık bir bölgeye kurulmuştur ve yerleşim şekli toplu köy tipidir. Köy yaklaşık 400 hanelidir, 2.013 nüfusa sahiptir. Fındık Köyü'nün ekonomik durumu daha çok geleneksel usullerle yapılan tarıma ve hayvancılığa dayanır. Köyde 1937'de ilkokul, 1975'te ortaokul açılmıştır. Köyün camisi, sağlık ocağı, elektriği, suyu ve stabilize yolu mevcuttur. Evlerin çoğunluğu kerpiç duvarlı ve kiremit çatılıdır.

Kurşunlu Köyü Antalya il merkezine bağlı olup kente uzaklığı 30 km.dir. Köyün ekonomik durumu modern usullerle yapılan tarıma ve hayvancılığa dayanmakla beraber, son yıllarda sera, arıcılık ve turizm gibi alanlarda gelişme göstermiştir. Köy yaklaşık 1.870 nüfusa sahiptir. Ancak son yıllarda dışarıdan yazlık amacıyla yabancıların köye geldikleri belirtilmiştir.

Kurşunlu Köyü düz ve ormanlık bir alana kurulmuş, dağınık yerleşim tipi özelliğindedir. Eski yapılar kerpiç ve taş duvarlı olup, yeni yapılar tuğla duvarlı ve kiremit çatılıdır.

Bu araştırmada belirtilen köylerin seçilmesinde farklı bölgelerden oluşları, değişik karakteristik özelliklere sahip oluşları, ilk izlenimde Fındık Köyü'nün yerleşim açısından il merkezine daha uzak ve değişmeye daha kapalı olması, Kurşunlu Köyü'nün ise daha gelişmiş bölgemizde bulunması ve değişmeye açık olması ve iki köyün karşılaştırılmasında daha belirgin ve farklı bulgulara ulaşılabileceği düşüncesi etkili olmuştur.

¹⁹ Çiğdem Kağıtbaşı, "Aile Yaklaşımında Bir Kurumsal Çerçeve Aile Değişimi Modeli", *Aile Kurultayı*, AAK Yay. Ankara 1995, s. 56.

²⁰ Nephân Saran, *Köylerimiz*, İ.Ü. Ed. Fak. Yay. İstanbul 1984, s. 47.

Bulgular ve Tartışma

Çalışmaya ilişkin bilgi edinmek amacıyla aile reislerinin yaş dağılımı, mesleği ve eğitim düzeyleri aşağıda tablolarda verilmiştir. Konumuzla ilgili diğer kayda değer noktalar sonuç ve yüzde olarak belirtilmiştir.

TABLO 1 Aile Reislerinin Yaş Dağılımı

<i>Aile Reislerinin Yaşı</i>	<i>Fındık K. Malatya</i>	<i>Kurşunlu K. Antalya</i>	<i>Toplam</i>
20-29 yaş arası	10	17	27
30-39 yaş arası	25	28	53
40-49 yaş arası	30	29	59
50-59 yaş arası	20	17	37
60 ve yukarı	15	9	24
TOPLAM	100	100	200

Tablo 1’de görüldüğü gibi, her iki köyde de aile reislerinin yarısından fazlasını 30-49 yaşlarındakiler oluşturmaktadır.

TABLO 2 Aile Reislerinin Meslekleri

<i>Meslek Durumu</i>	<i>Fındık K. Malatya</i>	<i>Kurşunlu K. Antalya</i>	<i>Toplam</i>
Çiftçilik	54	19	73
Hayvancılık	3	13	16
Çiftçilik ve Hayvancılık	31	63	94
Ortakçılık	7	3	10
Tarım İşçisi	5	2	7
TOPLAM	100	100	200

Fındık köyünde aileler daha çok yalnız çiftçilikle geçimlerini sağlarken, Kurşunlu’da çiftçilik ve hayvancılığı birlikte yapanların oranı oldukça yüksektir (%63). Aile reislerinin yalnız hayvancılıkla uğraşanların oranı düşük çıkmıştır.

TABLO 3 Aile Reislerinin Eğitim Seviyesi

<i>Aile Reislerinin Eğitim Seviyesi</i>	<i>Fındık K. Malatya</i>	<i>Kurşunlu K. Antalya</i>	<i>Toplam</i>
Okur-yazar değil	12	11	23
Okur-yazar ve İlkokul M.	62	78	140
Ortaokul Mezunu	7	8	15
Lise ve Dengi Okul M.	15	3	18
Yüksek Okul Mezunu	4	-	4
TOPLAM	100	100	200

Tablo 3'te görüldüğü gibi, bu köylerde okuma-yazma bilme oranının yüksek olduğu anlaşılmıştır*.

Köyde yaşayan ailelerin 1-2 çocuk sahibi olanların oranı arasında benzerlik olmasına karşılık, 4 çocuktan yukarı olanların sayısı oldukça farklıdır. Doğuda bulunan köyümüzde hane halkı sayısı daha yüksek çıkmıştır.

Çok eşlilik bakımından önemli bir sonuç çıkmıştır. Antalya'ya bağlı Kurşunlu Köyü'nde birden çok eşlilerin oranı %10 çıkarken, Fındık Köyü'nde %2 çıkmıştır. Çok eşlilik bakımından elde edilen %10 sonucunun Türkiye'nin diğer kırsal bölgelerine göre yüksek olduğu söylenebilir. Ancak benzer sonuçlara başka araştırmalarda da rastlanmıştır.²¹

Bizim araştırma yaptığımız bölgelerde ailelerin yaklaşık %85'ini çekirdek aile, %10'unu geniş aileler oluşturmuştur. Görüldüğü gibi, kırsal alanlarda çekirdek aile oranı yükselirken, geniş aile oranı önceki araştırmalara göre oldukça düşük çıkmıştır.

Eşlerin tamamına yakını evlenmeden önce birbirlerini tanıdıklarını söylemiştir. Fındık Köyü'nde %10 ve Kurşunlu Köyü'nde %17 oranında görücü usulüyle evlendiği belirtilmiştir. Bu konuda önem arz eden bir nokta yaklaşık eşlerin yarısı birbirleriyle akraba ya da komşu oldukları görülmüştür.

Köylerde evlilik yaşı yükselmesine rağmen şehirlere göre düşük olduğu kaydedilmiştir. Aile reislerinin tamamına yakını 18-26 yaşları arasında evlenmiştir. 27 ve daha yukarı yaşlarda evlenme oranı Fındık Köyü'nde %8, Kurşunlu Köyü'nde %3 çıkmıştır. 20 yaşının altında evlenme oranı ise Fındık

* Araştırmada okur-yazar olanlarla, ilkokul mezunlarının aynı grupta toplanmasının nedeni, köy hayat tarzında bunlar arasında önemli bir farkın ya da değişikliğin olmayışındandır.

²¹ Rezzan Şahinkaya, "Orta Anadolu Köylerinde Aile Strüktürü", *Aile Yazıları*, Ankara 1991, I, 192.

Köyü'nde %33, Kurşunlu Köyü'nde %23'tür. Bu araştırmada doğu bölgemizde evlenme yaşının daha küçük olduğu kaydedilmiştir. Görüldüğü gibi, doğudaki köyümüzde evlenmelerin yaklaşık %70'i 20 yaşının üzerinde evlenirken, batıda yaklaşık %80'i 20 yaşının üzerinde evlenmektedir.

Aile reislerinin evlendiği sıralarda önemli ölçüde geçici ya da sürekli baba ailesinin yanında kaldığı ifade edilmiştir. Bu oran Fındık Köyü'nde oldukça yüksek (%79) ve Kurşunlu Köyü'nde (%42)'dir. Yine evlendikten sonra sürekli baba evinde kalanlar önemli miktar oluşturmaktadır. Bu konuda aile reislerinin yaşı ile baba evinde kalma süresi karşılaştırıldığında, yaşlılara doğru gidildikçe baba evinde kalanların sayısının artış gösterdiği hesaplanmıştır. Bunun sonucunda giderek yeni evli çiftlerin baba evinde kalma süre ve oranlarının azalacağı söylenebilir. Yine bu konuda genç evlilerin baba evinden ayrılma nedenlerinin başında geçim zorluğu (%44) ve sırasıyla babanın ölümü (%43), mülk yetersizliği, baba-oğul ve gelin-kaynana geçimsizliği yer almaktadır. Ayrıca yeni evlenen çiftlere bakıldığında damadın mal, mülk, eşya... vs istediği, gelinin de ayrı evde oturma, beyaz eşyalarının alınması, çeşitli isteklerinin yapılması evlenmeden önce şart koştuğu yapılan araştırmada kaydedilmiştir.

Yine kırsal alanlarımızda başlık (kalın-ağırlık) verme uygulaması dikkati çekmektedir. Fındık Köyü'nde aile reislerinin %86'sı başlık verdiğini belirtmiştir. Buna karşılık aynı kimselerin Fındık Köyü'nde %75'i başlık verilmesine karşı gelirken, Kurşunlu Köyü'nde aile reislerinin tamamı başlık verme geleneğine karşı olduğunu ifade etmiştir. Yine bu konuda aile reislerinin yaşları ile başlık verme arasındaki ilişkiye bakıldığında, gençlere doğru başlık verme oranının azaldığı kaydedilmiştir. Bu durumda batıdaki Kurşunlu Köyü'nde bu geleneğin önümüzdeki yıllar kalkacağına karşılık, Fındık Köyü'nde ise giderek azalacağı söylenebilir.

Aile reislerinin nikah durumlarına bakıldığında Kurşunlu Köyü'nde her iki nikahı (dini ve medeni) birlikte yaptıranların oranı %93, yalnız dini nikah yaptıranların oranı %6 çıkmıştır. Buna karşılık Fındık Köyü'nde her iki nikahı birden yaptıranların oranı %46 çıkmıştır. Bu konuda Kurşunlu Köyü insanların oldukça bilinçlendiği görülmüştür.

Kurşunlu Köyü'nde ailelerin %71'i 25 dekar ve daha fazla araziye sahip olurken Fındık Köyü'nde ailelerin %36'sı aynı miktar araziye sahiptir. Aynı şekilde Kurşunlu Köyü'de %79 ailenin traktör ve otomobil gibi araçlara sahip olurken Fındık Köyü'nde ailelerin %14'ü aynı araçlara sahiptir. Ekonomik açıdan, gerek arazi sahibi olma, gerekse evde traktör, kamyon, otomobil sahibi olunması gibi, konularda Kurşunlu Köyü'nün daha çok araziye ve araçlara

sahip olduğu kaydedilmiştir. Yani Kurşunlu Köyü sakinlerinin daha varlıklı olduğu görülmüştür.

Kurşunlu Köyü'nde her gün veya haftada bir il merkezine gitme oranı %90, Fındık Köyü'nde %47'dir. Ayrıca radyo dinleme ve televizyon seyretme sıklığı bakımından Kurşunlu Köyü'nde %60 aile reisi her gün %40'ı ara sıra; Fındık Köyü'nde %38'i her gün, %62'si ara sıra radyo dinlediğini veya televizyon seyrettiğini belirtmiştir. Kitle iletişim araçlarından faydalanma ve şehir merkezine gitme sıklığı bakımından Kurşunlu Köyü'nde yaşayan insanların daha avantajlı olduğu görülmüştür.

Sağlık açısından her iki köyde de yaşayan insanların devlet hastanesine, sağlık ocağına ya da özel doktorlara gittiği, hoca, yatır ve muska gibi konulara ilgi göstermediği anlaşılmıştır. Hastalandığında sağlık kurumuna başvuruların oranı Kurşunlu Köyü'nde %98, Fındık Köyü'nde %100'dür.

Yine çalışmamızda doğu bölgemizde bulunan Fındık Köyü'nde kan davalarının devam ettiği belirtilirken, batı bölgemizde bulunan Kurşunlu Köyü'nde kan davalarına rastlanılmamıştır.

Ayrıca kız kaçırma olayının Kurşunlu Köyü'nde yaygın olarak devam etmesine karşılık, Fındık Köyü'nde daha az rastlanılmıştır. Fındık Köyü'nde bu tür olayların az görülmesine neden olarak büyük çatışmalara neden oluşu gösterilmiştir.

Bunlara karşılık her iki köyde de geleneksel dayanışma ve birlik duygularının güçlü olarak devam ettiği söylenebilir. Fındık Köyü'nde aile reislerinin 75'i dayanışma ve yardımlaşmanın devam ettiğini belirtirken Kurşunlu Köyü'nde bu oran %90'a çıkmıştır.

Aile Tutumlarında Meydana Gelen Değişme

Son yıllarda kırsal bölgelerde meydana gelen hızlı değişimler, aileleri de derinden etkilemiştir. Aileler bir taraftan yapısal değişim gösterirken, diğer taraftan hane halkı üyelerinin hayat tarzlarında, tutum ve davranışlarında önemli değişimlere rastlanılmıştır. Kırsal bölgelerde kaydedilen hızlı nüfus artışı, tarımın makinalaşması, ulaşım ve kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması, sanayileşme ve kentleşme olgusu gibi nedenler değişimi etkileyen faktörler olarak sayılabilir.

Ayrıca aile üyelerinin geliri, kadının aile ekonomisine katkısı, kadının öğrenim düzeyi, aile üyelerinin şehirle olan ilişkisi, gençlerin bilgi ve becerilerinin artışı, baba yaşının ilerlemiş olması, babanın gelirinin azalması, kapalı aile ekonomisinden Pazar ekonomisine geçiş, eğitim yoluyla yatay ve dikey hare-

ketliliğin artışı ve geleneklerin aşınması gibi nedenler aile içinde tutum ve davranışların değişmesinde önemli rol oynayabilmektedir.

Aile içi ilişkilerde kararların nasıl alındığı hayati önem taşımaktadır. Kararlar aile üyeleriyle birlikte alınmadığı takdirde otoriter bir yapı oluşacaktır. Bunun sonucunda bireyler ailenin sahip olduğu fırsatlardan yeterince yararlanamayacaktır. Aynı zamanda üyeler bilgi ve becerilerini aileye katkıda bulunmak için kullanamayacaklardır. Bunun sonucunda sağlıklı bir aile ve sağlıklı toplumun oluşmasını sağlayan paylaşma, objektif yargı, arkadaşlık ve dayanışma gibi tutumlar gelişemeyecektir.²²

Aile reislerinin tutum ve davranışlarına ve aile içindeki ilişkilerine bakıldığında önemli değişiklikler görülmüştür. Her iki köyde de nüfus planlamasının gerekliliğini kabul eden önemli oranlar çıkmıştır. Bu konuda Kurşunlu Köyü'ndeki aile reislerinin daha duyarlı olduğu görülmüş (%68), Fındık Köyü'nde daha az duyarlıdır (%41). Buna karşılık aile reisi tutumlarında daha az değişen noktalara da rastlanılmıştır. Ailedeki önemli kararları verme konusunda eşyle birlikte verenlerin oranı Kurşunlu Köyü'nde %86 ve Fındık Köyü'nde %82 çıkmıştır. Buna karşılık aile içinde kimin sözünün geçtiği sorusuna Fındık Köyü'nde %90 erkeğin, Kurşunlu Köyü'nde %68 erkeğin olduğu belirtilmiştir. Bu konularda birbirleriyle çakışan sonuç elde edilmiştir. Ancak karar vermede ortak gözükrken, otoritede aile reisinin üstünlüğü öne çıkmıştır. Görüldüğü gibi, batıdaki köyümüzde daha belirgin demokratikleşmeye doğru bir gelişmenin olduğu söylenebilir. Yine bu konuda aile reislerinin yaşlarıyla, önemli kararları alma arasında ilişki arandığında, gençlerden yaşlılara doğru bir azalış olduğu kaydedilmiştir.

Yine kayda değer bir nokta erkek çocuğun evleneceği eşini kendisinin seçmesi gerektiğini belirtenler Kurşunlu Köyü'nde %21 ve Fındık Köyü'nde %36 gibi önemli oran oluşturmuşlardır. Benzer bir konuda erkek çocuğunun evleneceği kızla önceden görüşmesinin normal karşılanmasıdır. Kurşunlu Köyü'nde aile reislerinin %67'si normal karşılarken, Fındık Köyü'nde aynı oran %82'dir.

Buna karşılık kız çocuğunun eşini kendisinin seçmesi konusunda hoşgörü ve esneklik daha azdır. Kendisi seçmeli diyenlerin oranı Fındık Köyü'nde %14 ve Kurşunlu Köyü'nde %3 çıkmıştır. Bu konuyla ilgili bir noktada kız çocuğunun evleneceği kimseyle önceden tanışmasını normal karşılayanların oranı Fındık Köyü'nde %61, Kurşunlu Köyü'nde %23'tür. Görüldüğü gibi, kız çocuğu konusunda Kurşunlu Köyü aile reisleri daha az esnektir. Buna karşılık

²² DPT, *Türk Aile Yapısı, Özel İhtisai Kom. Raporu*, Ankara 1989, s. 47.

Fındık Köyü'nde yaşayan aile reislerinin daha esnek ve hoşgörülü oluğu belirtilmiştir.

Köylerimizde çocuğun değeri konusu da önem taşımaktadır. İlk çocuğun erkek olmasını isteyenler Fındık Köyü'nde %40, Kurşunlu'da %50'dir. Buna karşılık ilk çocuğunun kız olmasını isteyenlerin oranı yok denecek kadar azdır (%1-2). Aile reisleriyle çocuk konusunda karşılıklı görüşmelerde genellikle cinsiyet ayırımı yapmadıkları belirtilmesine rağmen, uygulamada erkek çocuklarının değerinin ve statüsünün daha yüksek olduğu görülmüştür.

Erkek çocuğunun eğitiminde ise Fındık Köyü aile reislerinin tamamına yakını yüksek okul bitirmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Kurşunlu Köyü'nde bu oran %65'tir. Eğitim konusunda her iki köyde yaşayan insanlar yeterli bilince sahip oldukları görülmüştür. Bu nedenle eğitimin önemi ve gerekliliği kabul edilmiştir. Bu konuyla ilgili araştırma yapıldığı esnada bir çok ailede lise ve yüksekokullarda okuyan gençlere rastlanılmıştır. Sayı bakımından Fındık Köyü'nde okula devam edenlerin daha çok olduğu görülmüştür. Fındık Köyü'nde araştırma yapılan ailelerin toplam 27 çocuğu liseye, 22 çocuğu yüksek okula devam ederken, Kurşunlu Köyü'nde liseye devam edenlerin sayısı 21 ve yüksek okula devam edenlerin sayısı 16'dır.

S o n u ç

Daha çok durum tespitine ve karşılaştırmaya yönelik bu çalışmada ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda kayda değer değişme ve gelişmelere rastlanılmıştır. Bu değişmelere paralel olarak aile içi ilişkilerde, çeşitli tutum ve davranışlarda, değer yargılarında önemli değişmeler görülmüştür. Özellikle kitle iletişim vasıtaları ve ulaşım araçlarının kullanılması nedeniyle bir çok alanda şehir-köy farklılığı azalmıştır.

Öncelikle kırsal alanlardaki maddi değişmeler sosyal ve kültürel değişmeleri de etkilemiştir. Bunun sonucunda geleneksel geniş aile yapılarının azaldığı, geleneksel değerlerin önemli ölçüde aşınmaya uğradığı söylenebilir.

Türkiye'de köy ailesine ilişkin 1950-1970'lerde yapılan araştırmalarla günümüzde yapılan köy ailesi araştırmaları arasında önemli farklılıklar ve değişmeler görülmüştür. Özellikle aile reisleri ve hane halkı üyelerinin çeşitli konulardaki davranış kalıplarında esnekleşme ve yumuşama kaydedilmiştir. Köy insanının eş seçimi, sağlık, eğitim, meslek ve nüfus planlaması gibi konularda bireyci davranışların öne çıktığı ve bilinçlendiği söylenebilir.

Kısaca kırsal alanlarda hayat tarzının gerektirdiği bir çok değerlerle birlikte, aile içinde geleneksel değerler giderek esnekleşirken, bireyci davranışların belirginleşmeye başladığı söylenebilir.

“THE RURAL FAMILY AND THE CHANGE IN FAMILY RELATIONSHIPS”

A b s t r a c t

The aim of the study is to investigate the changes occurred in the structure of the family living in the town as parallel to the social and cultural changes occurred in Turkish society and to determine different relationships in the attitudes and the behaviors of the head of the families.

This research has been carried out in 1997. In this study two villages were chosen from two different regions of Turkey; a village from Antalya Yöre which can be said more open to social changes and developments; a village from Malatya yöre which can be said closer to changes and developments.

After this, the various behavioral styles of the heads of the families living in these settling units were investigated by comparing two villages.

100 heads of families from each village were chosen as sampling to be 200 samples in total and for the answers of 44 questions were looked in total.

Keywords

Family, Head of Family, Household, Change, Village.

